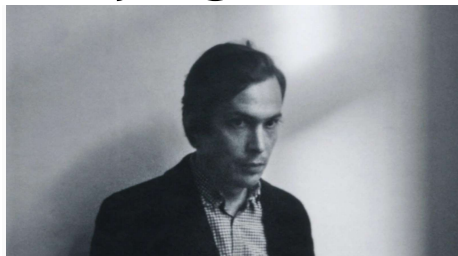
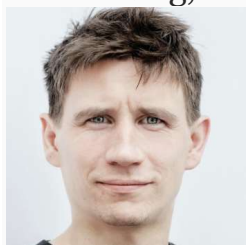

Kristian Leth skriver afdæmpet, klogt og knaldgodt om et kompliceret forhold til sin far, Jørgen Leth

Forfatter og musiker Kristian Leth er aktuel med sin ottende bog, *Ud af tågen*. Foto: Thomas Leth

Rasmus Lund Nielsen 01.05.2022

BØGER // ANMELDELSE – Med erindringsbogen *En vej ud af tågen* tilføjer Kristian Leth endnu et pletskud til det i forvejen beundringsværdige forfatterskab. Bogen om hans berømte, folkelige og mildest talt fraværende far er Kristian Leths version af historien – om alt det, han mistede, savnede, elskede, og alt det, han har. Han formår imod alle odds at give det private en form, som gør det til stor erindringslitteratur, og samtidig er det en meget tiltrængt bog om at være mand og far i dag, skriver Rasmus Lund Nielsen.

En vej ud af tågen

Forfatter: Kristian Leth

Forlag: Gladiator. 160 sider. Udkom d. 28. marts 2022

Der er skrevet bunkevis af bøger om forholdet mellem far og søn. Det gælder ikke mindst den fraværende far, og i de sidste i hvert fald 30 år er det især undersøgt i bøger, hvor forfatteren har skrevet om sit eget liv i en mere eller mindre fiktiv form.

De mange far-søn-bøger er måske en logisk konsekvens af, at de traditionelle kønsroller og familiekonstellationer meget længe har været i opbrud, eller også er det helt enkelt, fordi det er et tema, man altid har skrevet bøger om – i nogle perioder mere end andre.

Han skriver helt utrolig godt om at føle sig udenfor og fremmed i verden, på én gang forsonende og samtidig slet ikke, på én gang privat og fælles

Det bedste nutidige eksempel er uden diskussion Karl Ove Knausgård, der i *Min kamps* seks bind og mere end 3000 sider undersøger sit eget komplicerede forhold til sin egen dominerende og fraværende far – og til sig selv som far for de børn, han dedikerer de mange sider til. Derfor skriver han også om den moderne far og mand, han selv er, og ikke mindst i sjette bind rammer han for mig at se hovedet på sømmet:

“Det å skape er å ville hele, det å skape er å ville komme hjem, og det hele mennesket kjenner ikke den uroen, den trangen, den lengselen. ... Higen og opstigelseskraft er uforenelig med det, for det higenen vil, er det grenseløse, og det hjemmet gjør er å sette grenser. En grenseløs far er ingen far, men en mann med et barn. En grenseløs mann er et barn, det vil si den evige sønn.”

Med passagen skriver Knausgård om kunstneren, men samtidig om at være mand og far. Han fremhæver nemlig bagefter, at det ikke er tilfældigt, at hans egen far tog hjem til sin mor for at drikke sig ihjel der. Der døde han som søn og ikke som den far, han forgæves forsøgte at blive, lige indtil han gav fanden i det alt sammen og drak.

Måske fordi den autoritative og ansvarsfulde mande- og farfigur, han forgæves forsøgte at identificere sig med, mens Knausgård var barn, også dengang for længst var forældet. Og fordi man glemte at sætte ord på, hvad det så vil sige at være mand og far i en tid, der heldigvis er en anden, end den var engang.

Bogens omslag er designet af Tal R.

Det samme gælder i **Kristian Leths** fantastisk gode erindringsbog om hans egen berømte, igen folkelige og mildest talt fraværende far, **Jørgen Leth**. Han skriver helt utrolig godt om at føle sig udenfor og fremmed i verden, på én gang forsonende og samtidig slet ikke, på én gang privat og fælles. Eller han skriver i rummet imellem de to, og ikke mindst derfor er der på bare halvanden hundrede sider, som kan læses af alle, tale om stor erindringslitteratur.

Her laver han nogle forholdsvis korte, kronologiske nedslag i det tågede landskab, der er hans fortid, men det kommer vi tilbage til. For nu er det nok at indlede med et citat, der samler meget af det, han skriver om. Et citat om en grænseløs mand med et barn, en evige søn:

“Min far forlod min mor, mens hun var gravid. Han forsvandt. Tog til udlandet, men var senere i Aarhus hos sine forældre, uden at fortælle min mor om det. Da hun fandt ud af det, ringede hun, men hans mor tog telefonen for ham. Min farmor forklarede min mor, at hendes søn ikke ville have noget med hende at gøre ... De blev gift ikke så lang tid efter, jeg blev født.”

Svævende bobler og en væltet barnevogn

Lige efter passagen om Jørgen Leth, der forlader sin gravide kæreste og kommende søn, fremhæves to billeder. Det første kan læses som et smukt, litterært billede af erindringens natur – skrøbelige bobler i luften mod en helt hvid baggrund – mens det sidste mere barskt fortæller om en væltet barnevogn. Boblerne svæver passende over Kristian, mens han ligger nede i barnevognen: ”Gennemsigte bobler mod en hvid himmel.” Og derefter konstateres det direkte: ”Barnevognen var væltet med mig i.” Hvis den altså var væltet. Han er ikke sikker.

Sådan pendler hele bogen suverænt mellem det høje og det lave, og det er for mig at se et fuldstændig fantastisk greb. Bogen punkterer et for et de forskønnede billeder og bruger dem til at komme ned på jorden igen. Ned til alt det, der gør ondt, men som er fælles. Eller sagt på en lidt anden måde og med forfatterens egne ord:

”Hver gang vi husker, da vi mødte vores livs kærlighed, transformeres mindet lidt. ... De højest skattede minder bliver mere og mere fiktive.”

De minder derimod, man fortrænger, ligger endnu urørte i tågen, og de er derfor ”så tæt på sandheden som muligt.”

Problemet er større, og det peger bogen også på. Man har glemt at sætte ord på, hvad det vil sige at være far og mand i en tid, der er en anden, end den var engang

Det er de urørte minder, Kristian Leth vil skrive om, men uden dermed at hænge sit beskidte vasketøj til tørre offentligt. Der er ellers nok at tage af, for han husker meget lidt.

Han skriver for eksempel, at det kun er, når andre fortæller om deres barndom, han kommer i tanke om, hvor meget af hans egen fortid, der er gemt. Den er i ham som en form for ”magiske land. Mit Narnia.” Eller som en smerte uden en årsag. Landskabet derinde er som i titlen ”slugt af tåge,” og derfor er det lige så utroværdigt, som det er usammenhængende og fragmenteret. Selvom det kan føles

forførende at kortlægge det magiske land, er der nemlig gode grunde til, "at det er skjult."

Nu skal det ud i det åbne. Han vil kortlægge det landsskab, han indtil videre har gemt væk, fordi det gør ondt. Det vil han gøre for ham selv og for os andre. Det skal også ud til os, fordi hans far har skrevet sin historie om deres fælles fortid, de skandaleombruste erindringsromaner, *Det uperfekte menneske*. De bøger, Kristian endte med at forsvare, men som han ikke kan læse i deres helhed, "fordi de gør for ondt." Og fordi han sidder tilbage med en oplevelse af, "at noget destruktivt flere år senere bliver genfortalt som litterære sagn."

Kristian Leth vil derfor skrive sin version af deres fælles historie. Den er mindre pæn, mindre litteratur end hans fars version var, men samtidig må den ikke blive indforstået eller privat: "Smerten må ikke blive et våben," som der står flere steder, og det bliver den heller ikke.

Det gør den ikke, fordi han bliver i rummet mellem det høje og det lave, fordi han skriver afdæmpet, klogt og uden at konkludere. Han sprænger de forskønnede bobler mod den hvide himmel, de er nemlig "uden værdi for andre," fordi de ikke gør ondt, og idet de springer, hvirvler de noget gemt ud på papiret – noget, der nok er snavset og beskidt, men som får form af litteraturens klare sprog.

Fædre, sønner og mænd

Du husker citatet, hvor Jørgen Leth forlader sin gravide kæreste. Han forlader Kristian, før han bliver født, og sådan indleder han én lang flugt fra de grænser, hjemmet nødvendigvis må sætte, hvis det skal være et hjem.

Måske derfor drømmer Kristian langt senere en drøm om, at hans far vender sig fra ham, og han vågner fuldstændig ødelagt. Fordi den slags sidder i kroppen på et barn, men det er ikke dernede fra, det er fortalt. Det er set med den voksne forfatters gennemreflekterede blik. Nu er han klar over, at hans fars hus aldrig kunne være andet end en historie, en drøm: "Min far bor i et slot på den anden side af søen."

Eller også bor han forskellige steder, lejligheder og på hotelværelser, der udelukkende har det til fælles, at de aldrig bliver hans. Det gør de ikke, fordi han altid er på vej: "Man kan se, de er hans, netop fordi de ikke er permanente, fordi hans midlertidighed er i alt. Man kan forlade de steder i løbet af en time eller to." Når Kristian er der, er han ældre, end han er normalt, han må mere, og hans far fortæller historier, når der er andre. Og så står der pludselig: "Han er deprimeret, men jeg ved det ikke."

Kristian Leth, f. 1980, er musiker, skuespiller, forfatter, journalist og radiovært med bopæl i New York. Foto: Beowulf Sheehan

Det er den utilregnelige og grænseløse far, der beskrives. Faderens længsel efter at skabe, lave verden om til farverige historier, der funkler. Der er han hjemme, men resten af tiden er han hjemløs, midlertidigt til stede i alt. Det er ikke en kritik, for Kristian respekterer, at hans far ikke kan være andet end en historiefortæller, ligesom der står historiefortæller på hans eget visitkort.

Hans far begejstres over livet på en måde, så verden åbner sig og ”mennesker funkler.” Den evne deler Kristian, og det er han glad for og efterhånden stolt af, men forenelig med at være far er den evne ikke. Derfor er han samtidig bange for at ende som ham. For hvis det alene er det, der kan genfortællendes, der eksisterer, er hverdagen – med dens utallige pligter og rutiner, regler og grænser – ikke et sted, man kan holde ud at opholde sig særlig længe. Man forsvinder hjem til mor, fordi det er i hendes grænseløse kærlighed, man vil ses. Der er man en evig søn.

Derfor er Kristian vokset op ”med en grundlæggende mistro overfor alt maskulint.” Eller det er ikke kun, fordi han har haft en fraværende kunstnerfar, han er vokset op med den mistro.

Det fantastiske bliver, at han dermed følger et spor, der aldrig kan blive et våben, og som samtidig faktisk er foreneligt med at være noget for dem, han elsker, de børn, han har sat i verden

Problemet er større, og det peger bogen også på. Man har glemt at sætte ord på, hvad det vil sige at være far og mand i en tid, der er en anden, end den var engang. Mange kan sikkert genkende citatet her, selvom de har haft en nærværende, ukendt far, der ville én alt det bedste, men som manglede et sprog for, hvad det vil sige at være far og mand: ”Det, jeg lærte om at være mand, blev fortalt af kvinder. Jeg forstod mit køn udefra. Mandighed var noget, mænd havde, ikke noget inde i mig. Og da det BEGYNDTE at rumstere som en fremmed parasit i maven, der var min første tanke, at der var noget galt.”

Det er måske én af grundene til, at så mange i dag bliver ved ”med at være drenge,” der samler på legetøj og spiller computerspil, også selvom børnene vimser omkring en, uden man er helt klar over, hvad de har brug for. For vi bliver ikke mænd, bare

”fordi vores krop ligner de actionfigurer, vi legede med som børn. Eller fordi vi kan gro et skæg som en nisse eller fiskeren på pastilæsken.” Det er derimod karikaturen, drenge-manden forsøger at iklæde sig. Måske fordi vores far var fraværende, havde travlt med at afsværge sig det ”mørke, uforståelige og grumsede i deres køn.”

Stor erindringslitteratur

Du husker Knausgård-citatet fra indledningen: Den grænseløse far er ikke en far, men en mand med et barn, en evig søn. Udover at Knausgård i romanen skriver om far-søn-forholdet, forsøger han som bekendt at overvinde fiktion med fiktion, sådan som han så ofte er blevet citeret for. Han vil med den store roman besejre billedstormens og fiktionens tid. Den underlige følelse af, at de mange billeder, man hver dag ser på for eksempel sociale medier, gør, at virkeligheden føles uvirkelig. Selvom man i dem har adgang til at se mere virkelighed end nogensinde før.

Også det har de til fælles, tror jeg. Man kan måske sige det lige så smart som Knausgård: Kristian Leth vil besejre litteratur med litteratur. Han vil besejre farens farverige historier ved selv at skrive erindringslitteratur. Det gør han så ved at blive i rummet mellem det fælles og det private – mellem det almene og det, der gør så ondt, at det er gemt helt væk i tågen: ”Fordi det rum mellem teksten og mig er et magisk rum, og mening træder frem. Og jeg har brug for at finde mening.”

Han griber først ud efter det fælles, det magiske, de smukke bobler mod en hvid baggrund, og bruger dem som afsæt ned i det private. Dernede har han brug for at finde mening. Det kan måske virke som en bagvendt vej at gå, at han ikke ophøjer det lave, sådan som man normalt gør i erindringslitteraturen, men tværtimod afslører det høje som lavt.

Det er den største præstation: At erindringsbogen på den måde er én lang kærlighedsgerning

Forklaringen er enkel: Hvis ens fortid og private historie allerede ér fiktion, hvis den føles helt uvirkelig, må man starte der. Kristians fortid er allerede gjort til farverige historier i faderens erindringsværker, og derfor må han først afsløre det snavsede i de billeder, hvis han vil fortælle sin egen historie.

Det gør han så, og det fantastiske bliver, at han dermed følger et spor, der aldrig kan blive et våben, og som samtidig faktisk er foreneligt med at være noget for dem, han elsker, de børn, han har sat i verden. Han bliver nemlig i det formløse, magiske rum, hvor mening træder frem, og hvor litteraturen er bedst, men han forsøger ikke at finde hjem helt oppe i det forskønnede, men derimod nede i det nære.

Kristian Leth troede, han skulle skrive om alt det, han huskede, men han ender med at skrive om alt det, han mistede, savnede, elskede – og om alt det, han har. Han skriver om et svigt fra de voksne, men på siderne er noget ømt og kærligt, jeg i det

mindste ikke kan lade være med at læse ind i det alt sammen. Han er som sin far og samtidig slet ikke.

Det er den største præstation: At erindringsbogen på den måde er én lang kærlighedsgerning – den handler for mig at se først og sidst om betingelsesløs kærlighed – til Kristians egen familie og ikke mindst til den far, der aldrig var i stand til at være andet end en evig søn.

Barndomfaderrollekønsrollermaskulinitetsvigt

Rasmus Lund Nielsen

Født i 1989 og cand.mag. i dansk og litteraturhistorie ved Aarhus Universitet. Siden alt fra forlagsredaktør til barista. Forkærlighed for det skæve, eksentriske og ekstatisk.